

Työkyvystä kattavasti kaikille

Kirsi Kivioja: *HTM, VTL, eläkeratkaisija, Kuntien eläkevakuutus*

Gould, Rajja & Ilmarinen, Juhani & Järvisalo, Jorma & Koskinen, Seppo (toim.): *Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000 -tutkimuksen tuloksia. Helsinki: Hakapaino Oy. 2006, 342 s. + 23 liites.*

"Työkyvyn ulottuvuudet" on Eläketurvakeskuksen, Kansaneläkelaitoksen, Kansanterveyslaitoksen ja Työterveyslaitoksen yhteistyönä syntynyt tutkimusraportti, jonka tiedot perustuvat Kansanterveyslaitoksen koordinoiman Terveys 2000 -tutkimuksen aineistoon. Terveys 2000 -tutkimus puolestaan on laajin Suomessa koskaan toteutettu koko väestön työkykyä tarkasteleva tutkimus. Tutkimuksen otos edustaa suomalaista 18 vuotta täyttänyttä aikuisväestöä ja tutkimuksen tiedot on kerätty vuosina 2000-2001 kotihaastatteluisissa, kyselylomakkeella ja terveystarkastuksissa. Tutkimuksen osallistumisprosentti on erittäin korkea, peruskyselyyn vastanneilla 30-64 -vuotiailla vastausaste oli 86 %. Erityisesti pienen kadon mutta myös painokerrotoimien käytön vuoksi aineiston edustavuus on hyvä. Koska kyseessä on poikkileikkaustutkimus yhdeltä ajankohdalta, soveltuu aineisto hyvin työkyvyn kuvaamiseen ja eri tekijöiden välisten yhteyksien hahmottamiseen. Varsinaiseen vaiikutussuhteiden analysointiin aineisto ei sovellu, mutta myöhemmät syy- ja seuraussuhteiden analyysit ovat mahdollisia, koska aineistoon on mahdollista liittää rekisteriseurantatietoja. Työkyvyn ulottuvuudet -raportissa tarkastellaan 18-74 -vuotiaiden työkykyä, pääpaino on kuitenkin 30-64 -vuotiaita koskevissa tuloksissa.

Väestön hyvä työkyky on tärkeä päämäärä sekä terveys- että yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta. Työkykyä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: joko arvioinnin tai edistämisen

kannalta. Vuosien myötä käsite on saanut lisää ulottuvuuksia ja muuttunut myös positiivisemmaksi, kun menetysten sijaan on alettu korostaa jäljellä olevaa työkykyä. Moniulotteistumisen myötä käsitteen tarkastelutasokin on laajentunut yksilötasolta työyhteisön, työorganisaation ja yhteiskunnan tasolle. Euroopan yhdentymisen ja väestökehityksen yhdensuuntaisuuden myötä tarkastelutasoa lienee tulevaisuudessa mahdollista entisestäänkin laajentaa.

Työkyvyn tutkimustarve perustellaan selkeästi raportissa: uutta tutkimusta tarvitaan, koska työelämä, väestö, terveys ja kulttuuritekijät ovat muuttuneet vuosien mittaan. Erilaiset työhön sekä työntekijöiden toimintakykyyn, osaamiseen ja asenteisiin liittyvät muutokset heijastuvat työkyvyn sisältöön ja painotuksiin. Tiedossa oleva väestökehitys ja siihen liittyvät työvoiman saatavuus- ja sosiaaliturvan rahoituskysymykset vaikuttavat terveys- ja yhteiskuntapolitiikan tavoitteenasetteluihin. Työkyvyn merkitys ja sen uusien ulottuvuuksien tunnistaminen korostuvat tavoiteltaessa väestön hyvinvointia, pitkiä työuria ja työllisyyden kasvua. Työkykytarkastelun monitasoisuuden on havaittu edellyttävän monitasoisuutta myös niiltä toimenpiteiltä, joilla erilaisiin tavoitteisiin pyritään. Valituilla toimenpiteillä pitäisi myös olla todellista vaikuttavuutta. Siksi työkykyparadigmojen ja -mittareiden jatkuvaan arviointiin ja kehittämiseen kannattaa panostaa. Työkykyyn yhteydessä olevien tekijöiden selvittämisen lisäksi on tärkeää selvittää eritasoisten tekijöiden todellisia vaikutuksia ja tekijöiden merkitystä työuran eri vaiheissa. Myös väestöryhmien välisten työkyvyn erojen tutkiminen on tärkeää muun muassa mahdollisten eriarvoisuuksien havaitsemiseksi. Tutkimuksen avulla on mahdollista tunnistaa väestöryhmiä, joilla työkyvyn ennenaikaisen heikkenemisen uhka on keskimääräistä suurempi ja löytää koko väestön tasolla vaikuttavia keinovalikoimia.

Raportin näkökulma on väestötutkimuksen näkökulma ja tavoitteena on antaa kattava kuva suomalaisen väestön työkyvystä 2000-luvulla. Lisäksi tavoitteena on käsitteen entistä parempi ymmärtäminen ja eritasoisten ja eriluonteisten työkyvyn yhteydessä olevien tekijöiden merkityksen tunnistaminen. Kolmantena tavoitteena on tuottaa uutta tietoa sekä työkyvyn ylläpitämisen toimintamallien että arviointimenetelmien kehittämiseen. Teoksessa on kolme teemaa, ensimmäisenä niistä on tarkastella terveyden, työn, osaamisen ja asenteiden liittymistä itse arvioituun työkykyyn ja tekijöiden painottamista eri väestöryhmissä. Toisena teemana on työkyky työuran eri vaiheissa. Tässä yhteydessä selvitetään myös työuralta syrjäytymisen ja työttömyyden yhteyttä työkykyyn. Kolmantena teemana on työkyvyn muutos, jota tarkastellaan vertaamalla Terveys 2000 -tutkimuksen tuloksia vuosina 1978-1980 toteutetun Mini-Suomi -tutkimuksen tuloksiin.

Raportti koostuu yhdestätoista luvusta. Jokaista lukua kirjoittamassa on ollut useita alan asiantuntijoita. Johdannon jälkeen käydään läpi työkyvyn käsitettä ja sen moninaisuutta eri näkökulmista. Luvussa kaksi esitellään moniulotteinen työkyvyn ydinrakenteita havainnollistava talomalli, jota hyödynnetään tulevissa luvuissa aineistoa analysoitaessa. Luvussa kolme kuvataan tutkimusaineisto, tilastolliset menetelmät, käytetyt työkyvyn osoittimet sekä osoittimien keskinäiset yhteydet. Raportissa on käytetty kolme aiemmissä tutkimuksissa validoitua osoitinta: kolmiportaista arviota omasta työkyvystä, seitsemän osiota sisältävää työkykyindeksiä ja asteikolle 1-10 sijoittuvaa työkykykypistemäärää, joka kuvaa nykyistä työkykyä verrattuna elinikäiseen parhaimpaan. Luvut 4-10 muodostavat varsinaisen tulososan, jossa käydään läpi työkykyä väestön eri osaryhmissä, kahden vuosikymmenen aikana tapahtunutta muutosta, työkykyyn vaikuttavia tekijöitä yksittäin ja kokonaisuutena, syrjäytymiseen liittyviä näkökulmia sekä nuorten aikuisten

ja ikääntyneiden tilannetta. Viimeisessä luvussa vedetään asioita yhteen ja tehdään johtopäätöksiä tuloksista. Lisäksi viimeisessä luvussa tuodaan esiin useita jatkotutkimustarpeita.

Johdannossa esitetään toive, että julkaisu antaisi virikkeitä ja hyödyllistä tietoa kaikille työkyvyn sisällöstä ja edistämisestä kiinnostuneille. Teos soveltuukin hyvin työkyvyn monista ulottuvuuksista eri syistä kiinnostuneille eritasoisille ja erilaisista viitekehyksistä tuleville lukijoille. Raportti on runsassivuinen ja täynnä asiaa, mutta sen selkeäkielisyys ja helppoon luettavuuteen on panostettu paljon. Lukujen alussa on tiivistelmä tärkeimmistä asioista ja useimpien lukujen loppuun on sijoitettu yhteenvetoa ja päätelmiä -osiot, joissa kappaleen pääasiallinen sisältö käydään vielä läpi, saatuja tuloksia pohditaan ja verrataan aikaisempaan tutkimustietoon ja lukijaa herätellään pohtimaan mahdollisia jatkokysymyksiä. Tuloksia myös havainnollistetaan sopivalta määrällä selkeitä taulukoita ja kuvia. Terveys 2000 -tutkimuksen ja Mini-Suomi -tutkimuksen tulosten vertailun lisäksi raportti sisältää paljon muutakin vertailua eri muuttujien välillä. Lisäksi arvioidaan työkyvyn osoittimien toimintaa eri väestöryhmissä ja osoittimien herkkyyttä tunnistaa työkyvyn heikkenemistä. Aihepiiristä kiinnostuneille löytyy runsaasti lisätutkimusta kaipaavia kysymyksiä ja ongelmanasetteluja. Kaiken kaikkiaan julkaisu toimii hyvänä esimerkkinä laajan, hyvin toteutetun ja luotettavan tutkimuksen avoimesta, yksityiskohtaisesta ja selkeästä raportoinnista.

Mielestäni raportissa päästään hyvin sille asetettuihin tavoitteisiin: siitä löytyy kattavasti ja eri näkökulmista tietoa työkyvyn ulottuvuuksista ja siihen liittyvistä tekijöistä, kehityksestä parin viime vuosikymmenen aikana ja suomalaisen väestön työkyvystä 2000-luvulla. Yksi osoitus raportin ja tutkimustulosten luotettavuudesta on, että monet esitetyt tulokset vahvistavat osaltaan aiempien tutkimusten tuloksia. Vahvis-

tetuiksi tulevat muun muassa tulokset, joiden mukaan työkyvyn ongelmat yleistyvät iän myötä, vanhimmilla työssä käyvillä naisilla on usein huono työkyky verrattuna samanikäisiin työssä käyviin miehiin, eläkeikäisilläkin on työkykyä vielä jäljellä, huomion kiinnittäminen jo työuran alkuvaiheisiin on tärkeää ja erilaisista muuttujista erityisesti terveydellä ja työn laadulla on voimakas yhteys työkykyyn.

Tutkimuksen teemoihin sisältyy myös vähemmän tutkittuja aihe-alueita, joista raportti tuo esille mielenkiintoista uutta tietoa. Yhtenä esimerkkinä ovat työmarkkinatilanteen muutosten vaikutukset työkyvyn kokemiseen. Tarkasteltaessa työuralta syrjäytymistä ja työttömyyttä havaitaan, että työttömien ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien työkyky on heikompi kuin työssä käyvien. Alle vuoden työttömänä olleiden työkyvyssä ei kuitenkaan ole eroja verrattuna työllisiin ja työttömänä olleiden uudelleen työllistyneiden työkyky on yhtä hyvä kuin työttömyyttä kohtaamattomien työllisten. Työttömyyden ohella myös taloudellisilla vaikeuksilla ja vähäisellä koulutuksella havaitaan olevan yhteyttä työkyvyn ongelmiin. Huomiota kiinnitetään myös siihen, miten monet rajoittuneen työkyvyn ryhmät jäävät työterveyshuollon ja muiden työpaikkaan liittyvien työkyvyn edistämistoimenpiteiden ulkopuolelle. Tutkimuksessa löydetään työttömien

ja vanhimpien työssäkäyvien naisten lisäksi myös muita työkyvyn ongelmaryhmiä kuten maataloustyötä tekevät, osa-aikatyössä käyvät, yksinäiset miehet ja naislesket. Kiintoisa tutkimustulos on myös työkyvyn myönteinen kehitys parin viime vuosikymmenen aikana tietyissä ikäryhmissä sekä koulutusrakenteen muutosten vahva yhteys työkyvyn paranemiseen.

Raportin johtopäätöksissä korostetaan väestön työkyvyn edistämisen ja ylläpitämisen tärkeyttä, ei vain työurien pidentämisen näkökulmasta, vaan myös väestön kokonaisuhyvinvoinnin vuoksi. Työkyvyn edistämiseksi suositellaan riittävän laaja-alaista toimintaa, jossa parannettavia asioita etsitään kaikista työkyvyn ydinrakenteista. Näiden rinnalla esiin nousevat myös työmarkkinoihin liittyvät tekijät kuten työmahdollisuuksien luominen, nopean työllistymisen tukeminen ja työelämän vetovoiman varmistaminen. Teoksessa peräänkuulutetaan myös eri tahojen toimijoiden ja yhteiskunnallisten vaikuttajien yhteistyötä työkyvyn edistämisessä. Raportti itse onkin hyvä esimerkki siitä, millaisiin tuloksiin tällaisella yhteistyöllä on mahdollista päästä.